

Flygtningebørn, gymnasieforlig og kornfed fremdrift

Uddannelserne i folketingsåret 2015–2016

Af Signe Holm-Larsen

Indhold

Flygtningebørn skal også undervises, men	209
Folkeskolen igen eksamensskole	210
Småø-filialer og imampakke i de frie skoler	219
Så kom gymnasiereformen endelig i hus	222
EUD-reformens taxameterudmøntning.....	224
Kornfede videregående uddannelser på slankekur.....	226

Følgende bilag kan findes på www.uddannelseshistorie.dk

- Bilag 1. Udvalgssammensætning på uddannelsesområdet i folketingsåret 2015-16
- Bilag 2. Ændringer i de gymnasiale uddannelser ifølge forligsaftalen af 3. juni 2016
- Bilag 3. Adgangskrav til de gymnasiale uddannelser fra 2019
- Bilag 4. Hovedpunkter i regeringsudspillet ”Frihed og ansvar for studiefremdrift”
- Bilag 5. Anden lovgivning 2015-16

Venstremindretalsregeringen, som 28. juni 2016 kunne fejre sin etårsfødselsdag, har krydset sig igennem folketingsåret, for det meste med et borgerligt flertal bag sig bestående af Dansk Folkeparti (DF), Liberal Alliance (LA) og De Konservative (KF). For ministeren for børn, undervisning og ligestilling Ellen Trane Nørby (V) har årets hovedopgave været at skabe samling om en gymnasiereform, som annonceret af statsminister Lars Lykke Rasmussen (V) ved Folketingets åbning 6. oktober 2015.¹ For uddannelses- og forskningsminister Esben Lunde Larsen (V) blev funktionstiden kort: Som et led i en ministerrokade 29. februar 2016 overlod han posten til Ulla Tørnæs (V) for at blive ny miljø- og fødevarerminister efter Eva Kjer Hansen (V), der måtte trække sig ved udsigt til et mistillidsvotum.²

1 Netavisen DenOffentlige.dk 6.10.2015. Om mindretalsregeringens dannelse se Uddannelseshistorie 2015 s. 113-14.

2 Ufm.dk 29.2.2016. Ulla Tørnæs (f. 1962) har efter sin tid som undervisningsminister 2001-05

Ministerskiftet kom ikke uventet, dels set i lyset af regeringens sparepolitik, som mildt sagt ikke var populær på institutionerne, dels på grund af undersøgelsen af, om hans ph.d.-afhandling om Grundtvig overholdt god videnskabelig praksis. Da Praksisudvalget på Københavns Universitet nåede frem til, at der var tale om ”sjusk, men ikke fusk”, havde han altså skiftet ministerium.³ Regeringens finanslovsforslag for 2016, fremlagt 29. september 2015, og de efterfølgende forhandlinger herom, herunder økonomiaftalerne med kommunerne for 2017, resulterede i nedskæringer på de fleste områder bortset fra social- og sundhedsområdet.⁴ På uddannelsesområdet var der tale om både besparelser og omprioriteringer.

Som et led i regeringens omdiskuterede udflytning af institutioner m.v. fra København til provinsen flyttede Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (for læsbarhedens skyld i det følgende benævnt Undervisningsministeriet) og Uddannelses- og Forskningsministeriet Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og Danmarks Akkrediteringsinstitution til Holbæk, Nationalt Center for Undervisning i Natur, Teknik og Sundhed (NTS-centeret) til Sorø i tæt relation til Science Talenter ved Sorø Akademi, Det Frie Forskningsråd under Styrelsen for Forskning og Innovation til Odense og endelig Tvistighedsnævnet & Ankenævnet for Praktikpladsvirksomhed til Viborg sammen med andre tværgående klageinstanser.⁵ Det Administrative Bibliotek er fra 1. januar 2017 sammenlagt med Det Kongelige Bibliotek (KB), som herefter har ansvaret for biblioteksbetjeningen af centraladministrationen.⁶

En række andre ændringer skal her kort nævnes: Undervisningsministeriet januar 2016 nedsatte et såkaldt Kvalitetsforum for Dagtilbud med de centrale parter på dagtilbudsområdet til rådgivning om udfordringer og deres løsningsmuligheder i børnehaver, vuggestuer og dagpleje. På DPU åbnede august 2016 Nationalt Center for Skoleforskning, der skal forestå forskningsprojekter om dagtilbud og skole; centret, der er ledet af Lars Qvortrup, er etableret sammen med professionshøjskolen VIA UC og i tæt samarbejde med Aalborg Universitet.⁷ Formandsteamet i Danmarks Lærerforening (DLF), formand Anders Bondo Christensen og næstformand Dorte Lange, blev på kongressen 2015 gen-

været minister for udviklingsbistand 2005-10, arbejdsmarkedsordfører 2010-13 og medlem af Europa-Parlamentet 2014-16.

3 Esben Lunde Larsens ph.d.-afhandling ”Frihed for Loke saavel som for Thor” omhandler N.F.S. Grundtvigs frihedsbegreb. Ritzau 30.3.2016.

4 Kl.dk 17.5.2016. Se Uddannelseshistorie 2015 s. 114.

5 Nyheder fra uvm.dk og pressemeddelelse fra Uddannelses- og Forskningsministeriet 1.10.2015.

6 Ufm.dk 5.7.2016.

7 Kvalitetsforum for Dagtilbud består af repræsentanter fra Kommunernes Landsforening (KL), Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL), Fag og Arbejde (FOA), Børne- og Kulturchefforeningen (BKF), Forældrenes Landsforening (FOLA), Daginstitutionernes Landsorganisation (DLO) og BUPL's lederforening. Derudover deltager Rådet for Børns Læring som associeret medlem. Pressemeddelelse fra uvm.dk 27.1.2016. Nyheder fra DPU.dk og folkeskolen. dk 9.6.2016.

valgt for en ny fire års periode.⁸ Endvidere blev Skolelederforeningens (SKL) formand Claus Hjortdal formand for FTF's Lederråd, der repræsenterer godt 30.000 FTF-ledere i den offentlige og private sektor.⁹ Desuden er der efteråret 2015 indgået et sekretariatssamarbejde mellem SKL og Frie Skolers Ledere (FSL), og på sigt arbejdes der henimod, at alle ledergrupper i LC indgår i dette samarbejde.

Primo 2016 blev der udmeldt et nyt fireårigt frikommuneforsøg frem til 2020, hvor 5-7 frikommunenetværk kan afprøve nye organisationsformer, hvor op til 6 kommuner med et fælles tema kan søge om fritagelse fra gældende bestemmelser, dog bortset fra grundloven og visse EU-regler, og frikommunerne får heller ikke tilladelse til forsøg, der kan give økonomiske fordele på bekostning af andre, eller som bryder afgørende med borgernes retssikkerhed.¹⁰ KORA yder processtøtte i forsøgsperioden og foretager slutevalueringen.

Af særlig interesse for denne artikels læsere er måske, at New Public Management-æraen (NPM), der i en årrække har sat sig kraftige spor i både dansk og vesteuropæisk offentlig styring, også på uddannelsesområdet, nu kan have toppet. I hvert fald har den svenske regering – på baggrund af en stigende kritik af ”granskningssamfundet” (audit society) eller ”administrationssamfundet” og efter en møderække med forskningsmiljøer ved i alt 8 højere læreanstalter – bedt Statskontoret om i løbet af 2016 at komme med forslag til nye styrings- og ledelsessystemer i det offentlige.¹¹

Og lidt navnestof: Ny departementschef i Uddannelses- og Forskningsministeriet blev 1. november 2015 Agnete Gersing, der kom fra en stilling som direktør i Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen. Samtidig blev Jens Strunge Bonde fra ministeriets økonomi- og koncernafdeling ny direktør for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK), da Jacob Holbraad som direktør i Dansk Arbejdsgiverforening afløste beskæftigelsesminister Jørn Neergaard Larsen. Claus Holm, tidligere prodekan og konstitueret leder af Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), er nu leder af samme. Ny formand for Danske Skoleelever 2016-17 blev Jens Vase fra Odder Lille Friskole; han afløste Silke Fogelberg.¹²

8 Folkeskolen.dk 10.9.2015.

9 FTF's Lederrådets forretningsudvalg består af Claus Hjortdal (formand), formand for Skolelederforeningen, Sanne Lorentzen, formand for Lederforeningen i BUPL, Irene Hesselberg, formand for Lederforeningen i Dansk Sygeplejeråd, Anders Fløjborg, formand for Ledersektionen i Dansk Socialrådgiverforening og Michael Agerbæk, formand for Politilederforeningen. Nyheder fra skolelederforeningen.org 24.9.2015 og Folkeskolen.dk 16.10.2015.

10 Social- og Indenrigsministeriets pressemeddelelse af 16.1.2016 og kora.dk 30.6.2016. Om tidligere frikommuneforsøg se artiklen i denne årbog ”Et halvt århundrede med ’Årets gang’” s. 41, note 14.

11 Statskontoret, som i dansk kontekst svarer til Moderniseringsstyrelse og KORA, fik 16. februar 2016 i opdrag at analysere fem delopdrag, herunder reduktion af rapportering og dokumentation, bedre inddragelse af medarbejders kompetence og erfaringer samt en mere helhedsorienteret og effektiv styring. Denoffentlige.dk 8.6.2016.

12 Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse 22.9.2015, Nyheder fra uvm.dk 24.9. og 8.10.2015 samt folkeskolen.dk 25.9.2015 og 18.4.2016.

Flygtningebørn skal også undervises, men ...

Et af årets mest omdiskuterede uddannelsesspørgsmål var undervisningen af flygtningestrømmens børn. Skulle det dyre danske skoletilbud udstrækkes til også at omfatte denne gruppe børn, eller kunne der findes billigere løsninger? Det stigende antal flygtningebørn har i årets løb presset både folkeskolens modtageklasser og Røde Kors' asylcenterskoler. Det er ikke blevet anfægtet, at også flygtningebørn har et retskrav på undervisning, men til gengæld om det var nødvendigt organisatorisk at overholde folkeskolelovens bestemmelser.

Efter topartsaftalen mellem regeringen og KL af 18. marts 2016, ”Bedre rammer om den kommunale integrationsindsats”, opstod en bred offentlig debat om, hvor mange begrænsninger der etisk set burde og kunne lægges ned over flygtningebørns undervisning. I den anledning blev Ellen Trane Nørby kaldt i samråd både 12. og 19. april op til fremsættelsen primo maj af den femårige særlov L 190.¹³ Lovforslaget, der udmøntede en del af topartsaftalen, indeholdt forskellige spareinitiativer: Flygtningebørns undervisning skal således ikke mere tilrettelægges efter folkeskolelovens regler om klasseloft, timetal, lærer kvalifikationer mv., men kommunerne kan selv beslutte mål og rammer for undervisningen. Klasseloftet i modtageklasser blev hævet fra 12 til 15, og disse klasser kan fremtidig spænde over fem klassetrin i stedet for tre, ligesom de kan erstattes eller suppleres af andre tilbud, når blot undervisningen står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. Desuden er der indgået hensigtsserklæringer med de frie skolers foreninger om, at frie grundskoler og efterskoler tilbyder undervisning til flygtningelever.

Folketingsdebatten gik bl.a. på, om asylbørn er omfattet af undervisningspligten i henhold til folkeskolelovens § 32, idet det er udlændingemyndighederne, som har ansvaret for deres undervisning, jf. udlændingelovens § 42 g, stk. 1. Oppositionen betvivlede, at lovforslaget overholdt grundlovens § 76 og Danmarks internationale forpligtigelser ud fra artikel 14 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (om forbud mod usaglig forskelsbehandling) sammenholdt med artikel 2 i 1. tillægsprotokol til konventionen (om retten til uddannelse). Det var imidlertid regeringens vurdering, at der ikke var problemer hermed. Ved 1. behandlingen mente Alex Ahrendtsen (DF), ”at det her skaber dårlig integration”, hvad han begrundede med svagere krav til underviserne, flere årgange i samme modtageklasse og forhøjelsen af elevloftet fra 12 til 15. Heller ikke Carolina Magdalene Maier (ALT) var begejstret, og hun mindede om, at mange hø-

13 L 190 Forslag til lov om *kommunale særlige tilbud om grundskoleundervisning til visse udenlandske børn og unge*. Vedtaget med 57 stemmer for forslaget (S, V, LA, KF) og 47 stemmer imod (DF, EL, ALT, RV, SF). Fremsat 4.5.2016, 1. behandling 11.5.2016, 2. behandling 31.5.2016 og 3. behandling 3.6.2016. Lov nr.614 af 8.6.2016. En særlov er ifølge Den Danske Ordbog en ”lov som vedtages med henblik på at løse et konkret problem eller ramme en bestemt person eller gruppe af personer”. Folkeskolen.dk 27.9.2015 og 12.4.2016 og Skolelederforeningen.org 9.6.2016.

ringspartier havde advaret mod lovforslaget, bl.a. Børns Villkår, Børnerådet, DLF, Dansk Psykolog Forening, Skole og Forældre, Røde Kors, Red Barnet, BUPL, SKL, Frie Skolers Lærerforening (FSL) og Danmarks Privatskoleforening (DP). Jakob Sølvhøj (EL) karakteriserede forslaget som ”en særlov om undervisning af visse udenlandske børn ... på kanten af grundloven”, og Marianne Jelved (RV) fandt, at det lignede ”en klar eksklusion fra fællesskabet”. Ved udvalgsbehandlingen blev en række af Socialdemokraternes ønsker imødekommet ved ændringsforslag nr. 3, som ved 2. behandlingen blev fremsat af ministeren og vedtaget, mens mindretallets (EL, ALT, RV og SF) ændringsforslag alle blev forkastet, dvs. nr. 1 om, at undervisningen skulle varetages af læreruddannede, samt nr. 2 og 4 om, at fristen for lovens ophævelse og evaluering skulle fremrykkes til foråret 2017 i stedet for 2019. Loven, der trådte i kraft allerede 1. august 2016, blev altså vedtaget, og det på trods af mere end 30.000 protester fra brede kredse foruden de kritiske hørings svar.

Særloven berører ikke de mere end 50 sprogcentre landet over for danskundervisning af voksne udlændinge, hvor undervisningen afsluttes med den statskontrollerede danskprøve, som er en forudsætning for at opnå permanent opholdstilladelse og statsborgerskab.¹⁴ Der er aktuelt ca. 50-60.000 kursister på centrene, men vokser flygtningestrømmen fortsat, må der forventes at komme flere.

Folkeskolen igen eksamensskole

Årets mest spektakulære ændring i folkeskolen er, at den nu atter skal være eksamensskole. Af gymnasieforliget 3. juni 2016 fremgår, at folkeskolens prøver ændres til folkeskolens afgangseksamener – måske ikke allerede fra 2017, hvor gymnasireformen træder i kraft, men snarest derefter. Det sker, efter at folkeskolen i ca. 40 år alene er afsluttet med prøver, idet realeksamen sidste gang blev gennemført i 1978. Genindførelsen af eksamen i folkeskolen er imidlertid en logisk konsekvens af de nye karakteradgangskrav til ungdomsuddannelserne, som bl.a. kræver, at folkeskolen er bestået; mere herom i afsnittet om prøverne s. 213-215. Årets folkeskoled debat kredse i øvrigt om ressourcetsituationen, om de lange skoledages afkortningsmuligheder, om større klasser og færre skoler samt om inklusionen.

I årets løb er *folkeskolens økonomiske situation* ikke mildnet. Derfor pegede Anders Bondo Christensen i sin mundtlige beretning på DLF's kongres september

14 Danskundervisningen for voksne, der er hjemlet i lovbekendtgørelse nr. 772 af 10.6.2015 om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl., begyndte i 1957, hvor mange ungarske flygtninge kom til Danmark. Da sektoren i 1980'erne kom under amterne, skete forbedringer i læreroverenskomst og lovgivning. I 1999 blev undervisningen overført fra amter til kommuner, og opgaverne blev samlet i (fælles)kommunale sprogcentre. I 00'erne kom der et markant fald i antal kursister, og de havde bedre forudsætninger og var f.eks. akademikere og håndværkere til byggebranchen, serviceerhverv og sundhedssektoren; det skyldtes bl.a. regionernes rekrutteringsindsat 2001-06 i en række østeuropæiske lande. Fra 2008 blev der stillet krav om en mere joborienteret danskundervisning. Kilde: Interview 5.2.2016 med Poul Neergaard, leder af Københavns Sprogcenter; se også <http://dedanskesprogcentre.dk/om-dds/>.

2015 på, at når ”ingen i dag reelt påtager sig ansvaret”, kunne en folkeskole med selveje være en løsning: ”Hvis kommunerne ikke kan eller vil påtage sig ansvaret for, at skolen kan lykkes med opgaven, må vi som samfund overveje, om de fortsat skal have opgaven. Den nuværende situation er uholdbar. Vi må sikre, at de politikere, der gennem lovgivningen definerer skolens opgave, også tager ansvar for, at skolen har de nødvendige ressourcer til at løse opgaven.” Men på kongressen var der ikke tilslutning til denne ballon fra hovedstyrelsen, selvom man var enig i folkeskolens uholdbare økonomiske situation. Formanden opsummerede efterfølgende debatten med, at budskabet var forstået, og at selvejende folkeskoler ikke var vejen frem, ”men problemstillingen er vi stadig enige om: Vi skal have gjort noget ved, at ingen tager ansvar for, at økonomien følger med.”¹⁵

Baggrunden for selveje-forslaget er en folkeskole på konstant slankekur. Primært forårsaget af skolenedlæggelser og -sammenlægninger er der i perioden 2009-15 således fjernet 16,5 % af folkeskolelederne og 13 % af lærerne, uanset at elevtallet i samme tidsrum blot er reduceret med ca. 4 %. I skrivende stund kunne det se ud til, at tempoet i lederstillingsreduktionen er aftagende. Om der blot er tale om en pause, eller om kommunerne nu har gennemført de ændringer, man lokalt har ønsket, skal være usagt. Under alle omstændigheder nærmer næste kommunalvalg i november 2017 sig med hastige skridt, så den politiske lyst til at foretage upopulære indgreb i det kommende år er næppe overvældende. Siden 2011 er antal pædagogårsværk i folkeskolen i øvrigt steget med hele 279 %, mens lærerårsværk er faldet gradvis med 9 %, også efter udvidelsen af timetallet i 2014. Alligevel befinder uddannelsesudgifterne til børn og unge sig fortsat i OECD's øvre ende med 5,0 % af BNP mod gennemsnittet på 3,5 %. Hvad angår timetal til den obligatoriske undervisning, er den danske folkeskole fra skoleåret 2014-15 ikke alene rykket op på førstepladsen, men udgifterne pr. elev er faldet, primært fordi understøttende undervisningstimer typisk er billigere end fagtimer, men også på grund af højere klassekvotienter og forøgelsen af lærernes undervisningstimetal ved OK13.¹⁶

Der er dog ingen tegn i sol og måne på, at der er større ændringer af 2014-ordningen på vej. Sidste års hotte temaer som *reformens underfinansiering og lektieløsning* har i det forløbne år været mindre eksponeret.¹⁷ Underfinansieringen bragte dog ministeren i samråd, efter at en undersøgelse blandt landets skoleledere havde tydeliggjort lederens utilfredshed med situationen. I en kronik marts 2016 karakteriserede Claus Hjortdal bl.a. situationen således: ”Økonomien til at drive skolerne

15 <http://www.dlf.org/om-dlf/afholdte-kongresser/kongres-2015/3-formandens-beretning> og Folkeskolen nr. 16 af 24.9.2015 s. 32.

16 Ministersvar til Folketingets børne- og undervisningsudvalg om udviklingen i antallet af henholdsvis lærer- og pædagogårsværk i folkeskolen siden 2011. ”Education at a Glance 2015”, offentliggjort 24.11.2015, omfatter komparative kvantitative uddannelsesdata om OECD-landene 2012-14. Ellen Trane Nørby bekræftede udgiftsfaldet ved et åbent samråd 15.12.2015. Skolelederforeningen.org 26.11.2015 og 8.6.2016 og foreningens nyhedsbrev 11.12.2015; folkeskolen.dk 8., 14. og 15.12.2015. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 116.

17 Folkeskolen.dk 14.10., 8.12. 2015 og 13.1.2016; se også Uddannelseshistorie 2015 s. 117-118.

og realisere reformen er langt de fleste steder utilstrækkelig ... helt centrale elementer i reformen rulles tilbage ... der bliver brugt for mange ressourcer på tilsyn og monitorering, konsulenter og afrapportering... med de store forskelle, der er i kommunernes udgift pr. elev, bliver det stadig sværere at tro, at vi har et ensartet folkeskoletilbud herhjemme ... når vi derfor nu oplever, at det nationalt fra politikerne bag reformen og ikke mindst lokalt politisk besluttet at slække på timetallet, korte skoledagene og rulle dele af skolereformen tilbage – så er det en modreform ... Vi jamrer ikke, vi banker i bordet ... folkeskolen er afgørende for landets fremtid, og skolereformen er chancen for at gøre det bedre – forspild ikke den chance!”¹⁸ Men Alex Ahrendtsen (DF) udtalte, at ”hverken V, S eller RV er klar til at lave ændringer af reformen ... SF og DF vil gerne tale om det, og KF har deres helt egen dagsorden”.

Skoledagens længde og den understøttende undervisning var i årets løb genstand for en hed offentlig debat. Utilfredsheden, som bl.a. fremgik af et SFI-notat til ministeriet om, at 76 % af eleverne i foråret 2015 fandt skoledagen for lang, fik 26. august 2015 forligsparterne (undtagen KF) til at udsende et hyrdebrev om muligheden for at konvertere understøttende undervisning til en tovoksen-ordning efter folkeskolelovens § 16 b. I kølvandet herpå forsøgte ministeren også at lette presset ved at foreslå skoledagen afkortet ved at indregne konfirmationsforberedelsen i den understøttende undervisning. Muligheden blev udmeldt til kommunerne første gang medio september og anden gang medio oktober 2015, og man gjorde det frivilligt for skolerne at tilbyde understøttende undervisning i samme tidsrum til de ca. 30 % af eleverne, som ikke deltager i konfirmationsforberedelse. Interessen var overvældende, idet 73 af 98 kommuner ansøgte herom, hvad der endnu en gang fik Claus Hjortdal på banen, da han så det som ”en pragmatisk løsning på lovgivning, som ikke hænger sammen”. Ministeren håbede til gengæld, at forligskredsen havde ”noteret sig kommunernes overvældende interesse for mere fleksibilitet”.¹⁹

Ved folkeskoleforliget fra 2013 var det intentionen, at elevernes gennemsnitlige skoledag i indskoling, mellemtrin og udskoling skulle slutte henholdsvis kl. 14.00, 14.30 og 15.00, men ifølge en ministeriel kortlægning var skoledagen længere i godt 20 % af klasserne i indskoling, mere end 75 % på mellemtrinnet og 59 % i udskoling.²⁰ Også en undersøgelse blandt skolebestyrelsesformændene på lan-

18 Kronik i JyllandsPosten 31.3.2016; folkeskolen.dk 30.3. og 4.4.2016.

19 Undervisningsministeriets pressemeddelelser af 26.8. og 11.9.2015, Politiken 17.2.2016, 1. sektion s. 3 og 26.2.2016 1. sektion s. 2, kl.dk 26.2.2016; B.dk 9.1.2016 og folkeskolen.dk 25.8., 14.10. og 14.12.2015 samt 4. og 6.1., 7.1., 19.1., 2.3., 11.3. og 2.6.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 116-118.

20 Undersøgelse foretaget af Epinion af 690 folkeskoler fra 97 ud af landets 98 kommuner, jf. pressemeddelelse fra uvm.dk 16.9.2015; se også <http://www.uvm.dk/Aktuelt/~/UVM-DK/Content/News/Udd/Folke/2016/Jan/160128-Ny-analyse-viser-elevernes-holdning-til-skoledagens-laengde>. Skole og forældres undersøgelse er besvaret af 39 % af skolebestyrelsesformændene på de 1018 folkeskoler, hvis skolebestyrelser i september 2015 var medlem af Skole og For-

dets folkeskoler, foretaget af Skole og Forældre, viste længere skoledage: i indskoling i 81% af klasserne, på mellemtrinnet i 53% og i udskoling i 58 %. At også forældrene var utilfredse med de lange skoledage, fremgik af en TNS Gallup-undersøgelse for *Berlingske*, hvor halvdelen af forældrene og 41% af skolelederne mente, at skoledagene var for lange; forældrene ønskede især at begrænse den understøttende undervisning. Og 5. januar 2016 gennemførtes en større elevdemonstration i København mod skoledagens længde.²¹

Også fra kommunal side blev skoledagens længde anfægtet. Således erklærede Jens Rohde, viceborgmester i Viborg og medlem af EU-parlamentet først for V og fra 19.12.2015 for RV, sig klar til sammen med DF og KF at søge ministeriet om, hvad han kaldte ”bortfald af understøttende tidsspilde”. Efter drøftelse i forligskredsen (V, S, DF, RV og SF) søgte Ellen Trane Nørby at stoppe steppebranden ved at erklære, at hun var klar til at give kommunerne større frihedsgrader til at reducere den understøttende undervisning; en måneds tid senere påtænkte hele 38 kommuner at afkorte skoledagens længde, og ved begyndelsen af skoleåret 2016-17 havde 71 ud af landets 98 kommuner så på en eller anden måde afkortet skoledagen.²² Spørgsmålet bragte flere gange i foråret 2016 ministeren i samråd, uden at regeringen dog var klar til at ændre folkeskoleloven, så den understøttende undervisning lettere kunne veksles til en tolærerordning i fagene og dermed afkorte skoledagen.

Et andet af årets hede debatter var *den læringsmålstyrede undervisning* – eller med Marianne Jelveds (RV) ord ”den læringsmålforstyrrede undervisning”. Startskuddet var udsendelsen af ministeriets vejledning ”Læringsmål – inspiration til at arbejde med læringsmål i undervisningen”, som af Anders Andersen, kontorchef i Undervisningsministeriet og leder af læringskonsulenterne, blev kommenteret med, at ”tanken i vejledningen om læringsmålstyret undervisning er, at læreren med udgangspunkt i Fælles Mål opstiller læringsmål for undervisningsforløbet og klassen – og ikke for den enkelte lektion og for den enkelte elev”. Dette satte fokus på, om de såkaldt Forenklede Fælles Mål fra 2014 nu også rent faktisk var blevet forenklet. Merete Riisager (LA) kaldte ministeren i samråd til at forklare, hvad hun kaldte ”fuldstændig kafkask”, for ”alene det, at der er næsten 4.000 bindende mål, synes jeg, er fuldstændig hysterisk. Hvis lovgivningen bliver så kompleks, at praktikkerne ikke har en jordisk chance til at efterleve dem, så sker

ældre, jf. skole-forældre.dk 9.9.2015. Berlingske.dk 5.3.2016. Se også folkeskolen.dk 19.9., 21.9., 30.9. og 9.10.2015 og Uddannelseshistorie 2013 s. 140-143.

21 De første fire statusrapporter af 17.11.2015 i evaluerings- og følge-forskningsprogrammet til folkeskolereformen, gives elever, pædagogers, læreres og skolelederes oplevelse af den nye skoledag; de første to rapporter omfatter ca. 16.300 elever og 3000 lærere-pædagoger, rapport 3 er landsdækkende og rapport 4 bringer analyser fra 21 skoler i 6 kommuner. Rapport nr. 1 om elevernes erfaringer og nr. 3 lederens erfaring med implementeringen er udarbejdet af SFI og rapport nr. 2 om skoledagens længde og nr. 4 om medarbejdererfaringerne af KORA. Folkeskolen.dk 28.1.2016.

22 tv2.dk 9.8.2016 og folkeskolen.dk 12.8.2016.

der jo en overregulering og en faglig udvanding”. Andre blandede sig i debatten, bl.a. Lars Qvortrup, som mente, at det ikke er ”resultatbaseret styring, der er problemet, men det er måden, den praktiseres på. Lederne skal ikke opfylde mål for at please forvaltning eller politikere, men for at fremme elevernes læring... Man skal ikke snyde med vægten, fx manipulere med måleredskabet”. Udgangspunktet for debatten var Keld Skovmands angivelse af, at antal mål i Fælles Mål 2014 skal være vokset til 3.990 læringsmål fra 2.257 i Fælles Mål 2009. Ministeren foreslog herefter forligspartierne, at alene de 215 kompetencemål og de 866 færdigheds- og vidensområder skulle være bindende, mens de såkaldte procesmål kunne være vejledende. Det ville reducere antal bindende mål til 1.081, men Keld Skovmand mente, at da de 866 færdigheds- og vidensområder består af målpår, opnås ved ovennævnte reduktionsforslag $866 \text{ mål} \times 2 = 1.732$ færdigheds- og vidensmål + 215 kompetencemål, dvs. 1.947 bindende mål i alt, hvilket ville svare til en reduktion på 14 % i forhold til Fælles Mål 2009 – så altså en forenkling, men til at overse!²³

Endnu et af de punkter, som blev skærpet med 2014-ordningen, var kravet om *fuld kompetencedækning*, dvs. at alle folkeskolens fag skulle bestrides af lærere med linjefags- eller tilsvarende kompetencer – et krav, som er sat i relief af lærerflugten fra folkeskolen til andre erhverv og af skolernes brug af uddannede vikarer. På baggrund heraf måtte Folketingets ombudsmand Jørgen Steen Sørensen efteråret 2015 opfordre ministeriet til at skabe bedre overensstemmelse mellem folkeskolelovens bestemmelser (§ 28 og § 29 a) og praksis og sikre hjemmel til skolernes brug af ikke-læreruddannet arbejdskraft.²⁴ Sagen udsprang af en konkret klage fra et forældrepar, som var utilfreds med, at deres søn skulle undervises i matematik og naturfag af en vikar uden læreruddannelse. Ombudsmanden henviste endvidere til en artikel i *Jyllands-Posten* 29. august 2015, som byggede på oplysninger fra Danmarks Statistik. Af artiklen fremgik, at der i november 2013 ud af i alt 55.370 folkeskolelærere kun var 45.020 læreruddannede, mens 4.400 lærere havde en anden mellemlang eller lang videregående uddannelse, og ca. 4.000 eller 8 % havde blot afsluttet en ungdomsuddannelse. Altså et pænt stykke vej fra fuld kompetencedækning! Ministeren svarede, at folkeskolelovens bestemmelser om kvalifikationskrav til undervisere herefter ville blive justeret, så brug af ikke-læreruddannede vikarer lovgiggøres, men hun mente i øvrigt, at en sådan ændring ikke ville ”gøre en praktisk forskel”.

Folkeskolens afsluttende prøver skal som ovenfor omtalt fremtidig hedde ”folkeskolens afgangseksamen” – en betegnelse, som i gymnasieforligsteksten fore-

23 Se Keld Skovmand: ”Uden mål og med – forenkledede Fælles Mål?”. Hans Reitzel 2016. Flerdoblingen af målformuleringer blev i øvrigt påvist allerede i 2013 ud fra faget kristendomskundskab af John Rydahl, formand for Religionslærerforeningen, folkeskolen.dk 5.12.2013. Se folkeskolen.dk 17. og 19.2. og 18. og 28.4. og dk 1. og 2.6.2016; denoffentlige.dk 10.5.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 120-121.

24 Nyheder fra ombudsmanden.dk 8.9.2015 og Folkeskolen.dk 8.9.2015. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 119.

kommer fem gange inden for fire sætninger.²⁵ De sidste eksamener i folkeskolen var mellemskoleeksamen og realeksamen, som blev afskaffet i henholdsvis 1958 og 1975. Siden da har der efter 9. og 10. klasse alene været prøver uden beståkrav. Et gæt på, hvornår betegnelsen ”folkeskolens afgangseksamen” indføres i folkeskoleloven, kunne være sommeren 2019, hvor adgangskravet til de gymnasiale uddannelser får virkning – men med en så massiv udmelding i forligsteksten varer det måske ikke en gang så længe! Samtidig får den såkaldte uddannelsesparathedsvurdering (UPV) øget tyngde. UPV’en, der gives fra 8. klasse og udarbejdes af elevens lærere og en uddannelsesvejleder, har for at give adgang til en ungdomsuddannelse efter 9. klasse hidtil skullet være på mindst 4 i gennemsnit, hvortil kom ”nødvendige personlige og sociale forudsætninger”. Det vakte dog nogen opsigt, da ministeriets statistik viste, dels at 25,8 % af 8.-klasseeleverne i skoleåret 2013-14 og 27 % i 2014-15 var erklæret ”ikke uddannelsesparat” til en ungdomsuddannelse efter 9. klasse, dels at hver femte ung stadig ikke har afsluttet en ungdomsuddannelse syv år efter 9. klasse.

December 2015 kom så – efter den traditionelle tænkepause ved ændrede prøvebestemmelser – en revideret prøvebekendtgørelse, som udmøntede de nye prøvekrav, nogle af dem allerede med virkning fra sommerprøverne 2016. Det gjaldt bl.a. bestemmelsen om, at skriftlige elevbesvarelser alene bedømmes af én statslig beskikket censor, idet faglæreren ikke mere er medbedømmer. I hørings svarene til bekendtgørelsen var bekymringerne mange, men de afgørende bestemmelser var allerede hjemlet med ændringerne i folkeskoleloven pr. 1.6.2015, og de var derfor ikke til diskussion. Ministeriet nedsatte dog en følgegruppe til at rådgive om de første to år med den nye ordning.²⁶ Ved sommerprøverne 2016 var det så første gang, at bedømmelsen ved de skriftlige 9.- og 10.-klasseprøver blev gennemført af censor alene. I den anledning var der spået et betydeligt karakterdyk i forhold til sædvanligt niveau og en stigning i antal klager. Om det rent faktisk er gået sådan, er i skrivende stund uafklaret, men spørgsmålet må forventes at få øget fokus ved fremtidige prøver, når adgangskravene ved de gymnasiale

25 Gymnasieforliget fra sommeren 2016 rummer bl.a. følgende passage: ”Niveauet i uddannelsesparathedsvurderingen skal bekræftes ved elevernes afgangseksamen. Elever med et gennemsnit på mindst 6 i de bundne prøvafag ved folkeskolens afgangseksamen får en mulighed for at blive optaget uden at have en positiv uddannelsesparathedsvurdering. Elever, der ikke opnår et resultat ved folkeskolens afgangseksamen, der svarer til uddannelsesparathedsvurderingens 5,0, får krav på optagelse på en gymnasial uddannelse, hvis de opnår et gennemsnit på mindst 3 i gennemsnit af de bundne prøvafag ved folkeskolens afgangseksamen. Hvis de søger direkte ind på hf i 10. klasse, kan de optages, hvis de har opnået 02 i dansk og matematik i folkeskolens afgangseksamen.”

26 Høringsnotat af december 2015 om ny prøvebekendtgørelse om folkeskolens prøver (Sagsnr.: 047.69Q.351). Følgegruppen består af professor Jens Dolin, Institut for Naturfagernes Didaktik, Københavns Universitet, lektor emeritus Keld Nielsen, Institut for Datalogi, Aarhus Universitet og ph.d. og seniorforsker Beatrice Schindler Rangvid, SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Nyheder fra uvm.dk 16.3.2016. Folkeskolen.dk 17.3.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 122-123.

uddannelser træder i kraft, og karaktererne får afgørende betydning for den enkeltes fortsatte uddannelse.

Og ellers var sommerprøverne 2016 igen en gang et bevis på, at prøvernes sværhedsgrad ikke er sådan at styre: 9. og 10. klasses skriftlige tyskprøver sommeren 2015 stillede eleverne over for en 9. klasseprøve, der var lettere end normalt, og en vanskeligere 10. klasseprøve. Årets digitale prøver forløb heller ikke uden problemer med netværkskapaciteten: Denne gang var det generalprøven i matematik uden hjælpemidler. Til gengæld steg sommerprøvernes karaktergennemsnit i næsten alle skriftlige 9. klasseprøver fra 2014 til 2015, især i dansk retskrivning, matematisk problemløsning og matematiske færdigheder – prøver, som har det fællestræk, at karaktererne gives efter en ministerielt fastsat omsættningstabel. Det højere karakterniveau lever fint op til 2014-ordningens officielle mantra, at eleverne skal blive dygtigere – men samtidig er det tankevækkende, at stadig flere unge ikke møder op til folkeskolens prøver. Således udeblev 5,5 % af 9. klasseprøveeleverne i 2014 fra en eller flere af prøverne i dansk og matematik mod 3,6 % i 2007. Gruppen har social slagside, idet den især omfatter børn af ufaglærte; på tilsvarende vis har 80 % af kontanthjælpsmodtagere ikke aflagt i 9.-klasseprøve i matematik og ca. 50 % ikke i dansk.²⁷

De *nationale tests* troværdighed blev i årets løb sat under lup med baggrund i svingende testresultater fra en 6. klasse på Ørum Skole på Djursland. Man havde her taget den samme nationale test i læsning to gange med en uges mellemrum og kunne konstatere, at en elev i den ene uge kunne være blandt de lavest præsterende 15 % og ugen efter ved samme test ligge lige omkring midten.²⁸ Det fik kommunens børne- og ungdomsudvalg til at rette henvendelse til ministeriet herom. Flere testprofessorer fra DPU kom på banen, bl.a. Svend Kreiner, som mente, at testperioden på 45 minutter var for kort, og Peter Allerup, der fandt testens reliabilitet for usikker, og det uanset at Undervisningsministeriet har kvalitetssikret hele opgavebanken siden 2013. Endelig skrev Jeppe Bundsgaard i en kronik i *Politiken*, at de nationale tests ”for det første måler så upræcist, at de ikke siger noget brugbart om den enkelte elevs niveau, og for det andet måler de det forkerte, så lærerne, selv hvis de kunne fæste lid til målingen, ikke kan bruge resultatet til at tilrettelægge deres undervisning efter”. Han henviste også til, at der altid vil være en vis sandsynlighed for at svare forkert på noget, man egentlig godt kan svare på (Standard Error of Measurement, forkortet SEM). Han fandt det imidlertid mest problematisk, at de nationale test er tillagt så stor betydning i ”vurderingskæden”, dvs. når lærerne vurderer eleverne, når skolelederne vurderer lærerne, når skolecheferne vurderer skolerne, og når Folketinget vurderer kommunerne og skolereformen. Han advarede endvidere mod en ”teaching-to-

27 Kilde: Noemi Katznelson, forskningsleder på Center for Ungdomsforskning (CEFU) ved Aalborg Universitet i København, *Politiken*.dk 3.5.2016, *folkeskolen*.dk 16.3. og 20.5.2016.

28 *Politikens kronik* 18.1.2016 og *folkeskolen*.dk 30.9. og 22.10.2015, 19. og 23.2. og 8.3.2016. Se også *Uddannelseshistorie 2015* s. 124.

the-test"-kultur og fandt det "katastrofalt, hvis det fører til, at lærerne begynder at undervise mindre i det væsentlige og mere i noget uvigtigt". Det medførte både en eksperthøring og et åbent samråd 23. februar 2016, indkaldt af Carolina Magdalene Maier (ALT), hvor også RV og EL pressede på for at få ministeren til at erkende, at måleusikkerheden ved de nationale test er for stor, men ministeren var ikke enig. En yderligere eksperthøring forventes afholdt september 2016.

Inklusion var også et debateme i det forgangne år, hvor et ministerielt nedsat ekspertudvalg bestående af praktikere fik til opgave at kortlægge udfordringerne på inklusionsområdet. Udvalget afleverede knap 100 anbefalinger om, hvordan inklusionsindsatsen kan løftes ude på de enkelte skoler.²⁹ Rapporten blev afleveret 11. maj 2016, men allerede dagen før opfyldte regeringen med økonomiaftalen 2017 en af udvalgets anbefalinger, nemlig afskaffelse af 96 %-målsætningen – en anbefaling, som bl.a. udsprang af, at andelen af elever i den almene undervisning fra skoleåret 2010-11 til 2014-15 ifølge ministeriets egen statusredegørelse 2014-15 blot var øget fra 94,2 % til 95,2 %. Rapportens anbefalinger, der ifølge kommissoriet skulle kunne realiseres inden for gældende økonomiske og overordnede lovgivningsmæssige rammer, var henvendt til alle ledelsesniveauer lige fra ministeriet til byråd, forvaltninger og skoleledelser. Tilbage står dog, at stadig flere unge, der føler sig i klemme i folkeskolens inkluderende undervisning, søger mod en af de i alt 38 specialefterskoler for elever med bl.a. autisme og ADHD; af 23 specialefterskoler havde 20 oplevet en tydelig stigning i søgningen, og hos 18 angav man direkte inklusionen som årsag hertil.³⁰

Året bragte i øvrigt en række ændringer i råd og projekter: "Kvalitetsforum for Folkeskolen" erstattede september 2015 folkeskolereformens "Partnerskab for Folkeskolen", og "Ny Nordisk Skole" blev afsluttet efteråret 2015.³¹ Professionshøjskolerne og Danmarks Medie- og Journalisthøjskole har fået tilskud fra Styrelsen for Videregående Uddannelser (STUK) til at udvikle "Partnerskab

29 Udvalgsformand var Claus Hjortdal, formand for Skolelederforeningen; øvrige medlemmer var lærer Ann Rytter Westerberg, lærer Karina Abildgaard Leisin, pædagog Rikke Smedegaard Hansen, Mads Brix Baulund, formand for Unge med Handicap, Mads Løjtved Rasmussen, politisk næstformand i Danske Skoleelever, Lars Svenson, skolechef i Aabenraa Kommune, Henrik Beyer, direktør for Børne- og Ungeforvaltningen i Herning Kommune, Mette Grønvaldt, skolechef i Brøndby Kommune og Jacob Stenholt-Jacobsen, PPR-leder i Solrød Kommune. Desuden blev der etableret en større referencegruppe bestående af folkeskolens parter, relevante vidensaktører og forskere på området. Undervisningsministeriets pressemeddelelser 3.11.2015 og Skolelederforeningen.org; 5.11.2015; dr.dk 31.3.2016; 11.5.2016, Ritzau 10.5.2016, Skole-forældre.dk og folkeskolen.dk 11.5. og 28.6.2016 samt Politikens leder 14.5.2016.

30 "Statusredegørelse for folkeskolens udvikling for skoleåret 2014/2015", Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 11.5.2016, Ritzau 10.5.2016, Skole-forældre.dk 11.5.2016, folkeskolen.dk 16.9.2015, 11.5. 10.6. og 28.6.2016 samt Politikens leder 14.5.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 124-125.

31 Medlemmer af "Kvalitetsforum for Folkeskolen" er formændene fra KL, Børne- og Kulturchefforeningen, SKF, DLF, BUPL, Danske Skoleelever samt Skole og Forældre; uvm.dk 14.9, 15.9.og 15.12.2015.

om MOOCs (Massive Open Online Courses)”; det er på 10 ECTS-point og kan indgå i et diplomforløb eller grunduddannelserne til lærer og pædagog.³² Hertil kommer et kompetenceudviklingsprojekt 2015-18 mellem KL og BUPL om udarbejdelse af modulet ”Pædagogfaglighed og læreprocesser” i professionshøjskolerens pædagogiske diplomuddannelse; det udføres af de seks professionshøjskoler, der tilbyder grunduddannelse for pædagoger, og det er finansieret af midler fra A.P. Møller Fonden.³³ Endelig er der af satspuljemidlerne i perioden 2016-19 afsat i alt 54,8 mio. til ordblindhedstest, korte intensive inklusionsforløb og til et korps af pædagogiske praksiskonsulenter om læring og trivsel i dagtilbud. Med økonomaftalen for 2017 er besluttet, at SFI og DPU over de næste halvandet år skal etablere en dataplatform, hvor data om elevers progression kan opsamles, anvendes og vises for den enkelte skole, pædagogiske medarbejdere, elever og forældre, og udarbejde anbefalinger til det pædagogiske personales arbejde hermed i praksis. Det er desuden besluttet, at den danske del af PISA 2018 skal styres af et bredt konsortium.³⁴

I årets løb blev *politianmeldelse af elever* debatteret. Anledningen var, at en specialskolelærer blev overfaldet af en 10-årig elev. Skolen fulgte herefter de kommunale retningslinjer ved arbejdsskade- og erstatningsspørgsmål og politianmeldte eleven. Det resulterede i, at Folketingets Ombudsmand bad kommunen justere sine retningslinjer på området, idet han med henvisning til bestemmelserne om uberettiget videregivelse af oplysninger udtalte, at myndigheder generelt skal være meget varsomme med at anmelde børn under den kriminelle lavalder (15 år) til politiet.³⁵ I kølvandet herpå lovede Justitsministeriet at udarbejde vejledende retningslinjer for arbejdsskade- og erstatningsspørgsmål ved sager om vold mod lærere og pædagoger, herunder hvornår der skal ske politianmeldelse. Det var de faglige organisationer DLF, BUPL, og FOA, der havde rejst sagen, efter at Erstatningsnævnet havde ændret praksis, så erstatning ikke gives, hvis en voldssag ikke er politianmeldt.

Alt i alt er den tætte målstyring i kombination med beskæringen af lærernes forberedelsestid ved at give folkeskolen åndenød. I perioden 2010-14 er der ifølge Undervisningsministeriets statistik for grundskolen sket en stigning i privat-

32 Ufm.dk 15.12.2015.

33 Aftalen ”Kompetenceudvikling af pædagoger i skolen – til gavn for børns læring og trivsel”, november 2015 mellem BUPL og KL.

34 Dataplattformens konsortium består af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og Danmarks Institut for Pædagogik og uddannelse (DPU), AU, Campus Emdrup, har vundet et udbudsprojekt om data om elevers læring og progression. EVA og Datalogisk Institut, Københavns Universitet, indgår som underleverandører. <http://www.stil.dk/Aktuelt/~STIL/Content/News/2016/Apr/160419-Nyt-projekt-i-udbud-Data-om-elevers-laerring-og-progression>, mens PISA-konsortiet består af KORA (Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning), DPU (Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet) og Danmarks Statistik. Nyheder fra Uvm.dk 25.5.2016.

35 Ombudsmanden.dk 25.11.2015 og folkeskolen.dk 12.1.2016.

skolesøgningen på 2 procentpoint på trods af, at det samlede elevtal i perioden er faldet med 0,9 og folkeskolens med 1,6 – en udvikling, som viser, at forældrene er ved at miste tålmodigheden. Når så relativt mange forældre vælger at forlade folkeskolen, sender det et kraftigt signal om, at den ikke fungerer tilfredsstillende. Nogle af årsagerne hertil er belyst i det foregående. Men tror man på, at folkeskolen har en samfundsopgave, er det på tide at stille på skruerne og skrue op for tillid og ressourcer.

Småø-filialer og imampakke i de frie skoler

Tilstrømningen til de frie skoler fortsætter. Ifølge Social- og Indenrigsministeriets nøgletal er tilslutningen i 2016 nu 18 %, og med en stigning på 0,5 % fra året før. Størst tilslutning er der i kommunerne Samsø, Nyborg, Gribskov, Faaborg-Midtfyn, Bornholm, Morsø, Lolland, København, Holbæk og Stevns, hvor mere end 27 % af eleverne går i de frie skoler. Spørgsmålet er yderligere belyst i en undersøgelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd fra august 2016; den bekræfter den velkendte tendens, at en del elever flytter fra folkeskolen til en fri skole undervejs i skoleforløbet, så flest elever søger privatskoler i udskoling. Undersøgelsen belyser også, hvilke socialgrupper der vælger privatskole for deres barn: Her er bredden blevet større, idet andelen af børn i privatskoler i alle befolkningsgrupper nu er over 10 %; andelen er navnlig vokset i gruppen af forældre med korte videregående uddannelser, som dermed har halet ind på akademikerforældrene.³⁶ Situationen er blevet kommenteret på forskellig vis: Niels Egelund fandt udviklingen bekymrende, idet ”tallet meget vel kunne være meget højere, formentlig omkring de 30 %, hvis ikke det var for de lange ventelister, som mange af de frie grundskoler har i øjeblikket”, mens Anders Bondo Christensen mente, at den primære årsag skal findes i utilfredshed med de mange skolelukninger. Ellen Trane Nørby var dog ikke bekymret og ”så gerne, at de frie grundskoler og folkeskolerne lærte af hinanden og samarbejdede i højere grad”.

I begyndelsen af 2016 kom så afslutningen på den såkaldte Fejøsag med L 63 om en ændring af friskoleloven om *skoletilbud på småøer*. Herefter kan frie grundskoler fra 1. februar 2016 med statstilskud oprette en filial på en småø, uanset elevtal og klassetrinsfordeling, hvis den kommunale skole er sparet væk.³⁷ I folketingsdebatten fyldte det meget, hvordan det kan undgås, at kommunerne herefter spekulerer i at spare folkeskoler på småøer væk. Det er derfor indeholdt i loven, at bopælskommunen skal betale 100 % af den statslige udgift pr. elev til

36 Nyheder fra uvm.dk 24.9.2015 og Politiken.dk 14.6.2016. Se også Arbejderbevægelsens Erhvervsråds rapport fra 8.8.2016 ”Færre vælger folkeskolen – Næsten hver 3. akademikerbarn går i privatskole” af chefanalytiker Mie Dalskov Pihl & stud.polit. Sune Caspersen.

37 L 63 Forslag til lov om ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. (Bedre rammer for skoletilbud på 27 småøer). Vedtaget med 95 stemmer for forslaget (S, DF, V, LA, ALT, RV, KF) og 13 stemmer imod (EL, SF). Fremsat 19.11.2015, 1. behandling 8.12.2015, 2. behandling 14.1.2016 og 3. behandling 21.1.2016. Lov nr.76 af 27.1.2016. Folkeskolen.dk 8.12.2015 og 18.1.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 131-132.

den frie grundskole mod normalt 91 %. Loven var foranlediget af, at Lolland Kommune gennem flere år havde forsøgt at lukke folkeskolen på Fejø med 12 elever, så den nærliggende private skole Horslunde Realskole kunne drive skolen videre som filial, men det var ikke muligt med baggrund i den såkaldte Tvindsag.³⁸ Ministeren sagde derfor ved forslaget 1. behandling, at der var foretaget en række justeringer til forebyggelse af ”kassetænkning”. EL og SF var dog af den opfattelse, at den bedste løsning ville være at skabe bedre økonomiske rammer for småskoler, så de ikke var lukningstruede; de foreslog derfor under udvalgsbehandlingen et statstilskud til kommuner med folkeskoler på småøer, men forslaget blev forkastet. Ved 1. behandlingen var Julie Skovsby (S) ”som socialdemokrat ... tilfreds med, at man i lovforslaget er bevidst om, at der ikke skabes en øget tilskyndelse for kommunerne til at nedlægge folkeskoler på småøerne for at samle eleverne i et kommunalt tilbud på fastlandet”. Marianne Jelved (RV) mente, ”at det her lige så meget bliver en reminder til kommunerne om, at man ikke altid lige skal fare til at lukke de små skoler hurtigst muligt, men man skal i stedet overveje at fastholde det almene folkeskoletilbud på de små øer på en eller anden måde.” Ved 2. behandlingen var Jakob Sølvhøj (EL) bekymret for, ”at forslaget reelt skaber en risiko for, at man faktisk fremmer en afvikling af skolerne på øerne”, og han henviste til høringssvaret fra Sammenslutningen af Danske Småøer, som mente, at flere kommuner herefter ville lukke de nuværende småø-folkeskoler, fordi de nu kunne skubbe ansvaret for en skolelukning over på forældrene selv. Han fandt desuden, at kassetænkningen langt fra var afsnøret, idet ”de faktiske omkostninger ved den nuværende drift af folkeskoler langt overstiger det beløb, som kommunerne efter det her lovforslag vil skulle betale til staten for en tilsvarende drift af en privatskole”. Af lovens indhold i øvrigt kan nævnes, at oprettelsen af en fri grundskoles ø-filial forudsætter ministergodkendelse og tilslutning fra kommunalbestyrelsen i småø-kommunen. En godkendt småø-filial kan også få driftstilskud fra kommunen, og friskolelovens elevtals- og klassetrinskravene er mildnet til mindst 24 elever pr. 5. september året før.

Finansloven for 2016, hvor aftale blev indgået 19. november 2015, luede de frie skolars økonomi ved at *løfte koblingsprocenten* fra 71 % til 73 %.³⁹ I lyset heraf og på baggrund af en EVA-rapport om de frie grundskolars inklusionsarbejde kaldte Annette Lind (S) undervisningsministeren i samråd om de frie skolars inklusionsforpligtelse.⁴⁰ Rapporten viste bl.a., at to ud af tre skoler har afvist elever

38 Se artiklen i denne årbog ”Et halvt århundrede med ”Årets gang” s. 43 og 47 og Uddannelseshistorie 1999 s. 159-160.

39 L 1 Forslag til finanslov for finansåret 2016. Fremsat af finansministeren 6.10.2015, 1. behandling 22.10.2015, 2. behandling 4.12.2015 og 3. behandling 16. og 17.12.2015. Vedtaget med 92 stemmer for forslaget (S, DF, V, LA, RV, KF), 15 stemmer imod (EL, ALT) og 6 undlod at stemme (SF, IA). Nyheder fra uvm.dk 19.11.2015. Koblingsprocenten angiver statstilskuddet pr. elev beregnet som en procentdel af udgiften til en gennemsnitselev i folkeskolen. Se også Uddannelseshistorie 2010 s. 144.

40 Rapporten ”Inklusion på de frie grundskoler” fra 2015, der er gennemført af EVA for STUK,

med særlige behov inden for de seneste to år, og at næsten halvdelen af skolerne havde ”opsagt samarbejdet” med en inkluderet elev. Men hverken Peter Bendix, formand for Dansk Friskoleforening med 330 primært små frie grundskoler, Karsten Suhr, formand for DP med 150 privatskoler og godt 48 % af elevtallet i de frie skoler, eller Uffe Rostrup, formand for FSL, var enige, for som sidstnævnte påpegede med henvisning til den hævdede koblingsprocent, så var kravet om at rumme flere elever ”den samme øvelse, man gør flere steder i folkeskolen. Man tager pengene, og når man så giver lidt af dem tilbage, vil man have noget nyt for dem”. Den hævdede koblingsprocent, som også gjaldt muslimske friskoler, var imidlertid en udfordring for DF og KF, bl.a. fordi disse skoler i en række tilfælde havde været underlagt skærpet tilsyn; Naser Khader (KF) kaldte således det større tilskud til muslimske friskoler ”dybt problematisk”, fordi det ”i mange tilfælde (er) vejen mod isolation og væk fra integration”.

En række *tilsynsjusteringer* faldt på plads med aftale af 18. marts 2016 mellem regeringen, DF, LA og KF om den såkaldte ”imampakke”, der ventes vedtaget i den kommende folketingsssamling 2016-17. Da man ikke kan opstille andre betingelser til de muslimske friskoler end til de øvrige frie skoler, indebærer aftalen, at der stilles yderligere generelle krav til tilsynet, bl.a. med hensyn til valgperioder, indberetning af tilsynsskoler, tilsynserklæringer og uddannelse af tilsynsførende.⁴¹

For de *frie fagskoler* indebar finanslovsforslaget for 2016 besparelser på taxametertilskuddet ud over omprioriteringsbidraget, så driftsbevillingen blev beskåret med 10 mio. kr. årligt fra 2016 og frem.⁴² Sektoren var selvsagt ikke begejstret, men ministeren henviste blot til, at ”frie fagskoler har forholdsvis høje driftstaxametre og har generelt set en god økonomi, hvor skolerne de seneste to regnskabsår har realiseret et samlet overskud på ca. 10 mio. kr. årligt. Ingen skoler har haft underskud i de to år. Med forslaget tilpasses driftstilskuddet i 2016 i forhold til skolernes udgiftsniveau de seneste år”.

De frie grundskolers ca. 850 ledere, som hidtil havde været medlem af FSL, oprettede 1. januar 2016 ”Frie Skolers Ledere”; begge organisationer indgår i Lærernes Centralorganisations (LC) forhandlingsfællesskab.⁴³

”Søg fællesskabet og bevar forskelligheden” – årets hændelser i friskolesektoren afspejler skolernes forskellige værdigrundlag og vilkår for at drive skole og er samtidig et vidnesbyrd om, at sektoren har fremgang, når skolerne samarbejder på trods af forskelle.⁴⁴

rummer en kortlægning af skolernes arbejde med supplerende undervisning eller anden faglig støtte for elever med støttebehov under 12 ugentlige lektioner. Folkeskolen.dk 11. og 14.12.2015, Politiko.dk 22.11.2015.

41 Pressemeddelelse fra uvmmail.dk 18.3.2016 og den offentlige.dk 27.5.2016.

42 Folkeskolen.dk 9. og 13.10.2015. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 131.

43 Folkeskolen.dk 14.1.2016.

44 Citatet er titlen på den skriftlige årsberetning efteråret 2015, den sidste afgivet af Kurt Ernst, tidligere formand for Danmarks Privatskoleforening.

Så kom gymnasiereformen endelig i hus

Efter flere års forhandlinger indgik regeringen 3. juni 2016 med alle partier undtagen EL og ALT et bredt forlig om en *reform af de gymnasiale uddannelser*. Reformen, der skal være ressourceneutral, bringer mange ændringer: Det faglige niveau skal styrkes, på hf skal frafaldet mindskes, bl.a. ved indførelse af ”tone-de fagpakker”, som er målrettet professionshøjskolerne og erhvervsakademierne. Studieretningerne begrænses til i alt 49, med 18 på henholdsvis htx og stx og 13 på hhx. Desuden nedlægges faget AT (almen studieforberedelse) – af nogle fortolket som ”alment tidsspilde”. Oldtidskundskab, religion og historie bevares som selvstændige fag, selvom der i regeringens udspil var lagt op til, at de skulle samles under ét historisk-humanistisk fag. For at sikre geografisk dækning også i tyndt befolkede egne indføres muligheder for samlæsning i visse fag på tværs af forskellige gymnasiale uddannelser. Der bliver desuden obligatorisk eksamen i skriftlig dansk og en mundtlig prøve i studieretningsprojektet samt medtællende prøver i NV (naturvidenskabeligt grundforløb) og i AP (almen sprogforståelse). Om ændringerne i de enkelte gymnasiale uddannelser, se bilag 2.⁴⁵

Vejen til forliget var lang og trang, især på grund af *karakteradgangskravene*; se forhandlingsresultatet i note 25 på s. 214. Regeringen foreslog i sit udspil af 6. april 2016 et adgangskrav på mindst 4 i dansk og matematik for stx, hhx, htx og hf, hvilket for studenterårgang 2014 ville have afskåret 9 % fra at komme ind. Karakteren 4 var for S og RV det højeste, man ville gå med til, mens DF ønskede et gennemsnit på 6 og LA på 7. Debatten fik forskere som Per Fibæk Laurson og Peter Allerup, begge DPU, til at advare mod karakterinflation i folkeskolen. Både rød og blå blok glædede sig over forliget, men optagelseskravene blev til gengæld fra flere sider betegnet som så rodede og uoverskuelige, at man måtte være gymnasieegnet, hvis man bare kunne finde ud af dem; se dem i bilag 3. De komplicerede adgangskrav gav da også i de følgende dage nogle efterdønninger, da politikerne ikke var ganske enige om, hvad man egentlig havde besluttet. Forligskompromisset blev, at der stilles skærpede krav til uddannelsesparathedsvurderingen i folkeskolen, og samtidig bliver folkeskolens afgangsprøver fremover afgangseksamener, jf. s. 213-215. Ændringerne i de gymnasiale uddannelser implementeres fra skoleåret 2017-18, men adgangskravene gælder dog først fra 2019. Undervejs måtte ministeren 4. maj 2016 i samråd om karakterkravenes betydning for Udkantsdanmark, idet de ifølge Magnus Heunicke (S), ordfører for landdistrikter og øer, ville medføre ”en alvorlig skævvridning af Danmark”, men ministeren mente ikke, at adgangskravene ville føre til gymnasielukninger.⁴⁶

45 Gymnasieforligskredsen består foruden regeringen (V) af S, DF, RV, KF og SF. Regeringen indbød også LA, EL og ALT til forhandlingerne om reformen. Pressemeldelse fra uvm.dk 6.4. og 3.6.2016. Gymnasieskolen.dk 7.4.2016. Folkeskolen.dk 8.4.2016. Politiken 21.3. og 6.4.2016 1. sektion s. 6. Kommentar af Uffe Gravers i den korte avis.dk 17.5. og 5.6.2016 og Gymnasieskolen 8.6., 9.6. og 15.6.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 133-136.

46 Ritzau 3.6.2016 og Gymnasieskolen.dk 4.5. og 16.6.2016.

Det bør i øvrigt nævnes, at det også indgik i forligsaftalen, at de private gymnasier sikres frihed til at afvige fra de krav til fagudbud og kombinationer, som gælder for det øvrige almene gymnasium. Det betyder, at de ikke alene kan skabe særlige fag-pædagogiske tilbud, men også at udbuddene kan begrænses, hvad der kan have betydning især for mindre gymnasier. Men betingelsen er uændret, at undervisningen skal stå mål med, hvad der normalt forventes af gymnasiernes undervisning.

Ikke længe efter, at første hold *eux-studerende* blev færdige, er der fra lærerside sat spørgsmålstegn ved den relativt nye uddannelses faglige niveau på grund af manglende sammenhæng og progression: Ca. halvdelen af lærerne mener, at elevernes faglige niveau i de gymnasiale fag er lavere på eux end på htx, mens mere end hver tredje peger på, at eleverne ikke har kompetencer med fra erhvervsuddannelsen, som de kan bygge videre på i de gymnasiale fag, og kun 8 % finder, at undervisningen på erhvervsuddannelserne bliver tonet mod gymnasialt A- og B-niveau. Kritikken gælder også samlæsning af fag på tværs af forskellige eux-uddannelser, f.eks. i matematik, hvor et samlæst hold kan omfatte elever fra flere forskellige linjer med deraf følgende forskelle i forudsætninger for at følge undervisningen.⁴⁷

Ungdomsuddannelsernes *selveje* øger fokus på driftsøkonomien, og lærerlønnen fylder som bekendt en del på et skolebudget: På Nykøbing Katedralskole har man således i det forløbne år fastansat tre folkeskolelærere på betingelse af, at deres kompetencer opgraderes til akademisk niveau inden for en overskuelig fremtid, mens syv gymnasielærere er afskediget, fastansættelserne angiveligt begrundet i lærermangel og afskedigelserne i nedskæringer. Dette fik Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) til at klage til Styrelsen for Kvalitet og Undervisning (STUK), der bl.a. har tilsynsansvar for sektoren, og STUK har i første omgang bedt skolen om at redegøre for sine ansættelser af professionsbachelor-uddannede undervisere.⁴⁸

Reform eller ej – det er for fjerde år i træk stadig kun pigerne, som når regeringens 95 %-målsætning, idet blot 91 % af drengene færdiggør en ungdomsuddannelse, for drenge af udenlandsk herkomst endda kun 81 %. Da alt for mange unge ikke kommer i gang med en ungdomsuddannelse eller falder fra undervejs, har ministeriet nedsat en ekspertgruppe, som skal foreslå bedre veje til at få flere til at fuldføre en ungdomsuddannelse.⁴⁹

47 Fremgår af en undersøgelse udført af Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) og Ingeniørforeningens (IDA); den omfatter 228 undervisere på gymnasialt niveau på eux; gymnasieskolen.dk 21.9.2015. Se også Uddannelseshistorie 2010 s. 109 og 147.

48 Ifølge gymnasiebekendtgørelsen kan lærere kun fastansættes til at undervise i gymnasiet, hvis de har en kandidatgrad i deres undervisningsfag og har bestået pædagogikum. Gymnasieskolen.dk 14.3.2016.

49 Medlemmer er foruden formanden Stefan Hermann, rektor for Professionshøjskolen Metropol, Else Sommer, tidligere administrerende direktør i Børne- og Ungeforvaltningen, Københavns Kommune, Gert Møller, forstander, Korsør Produktionshøjskole, Noemi Katznelson, professor og leder af Center for Ungdomsforskning på Aalborg Universitet København, Marianne Simon-

Med de ovenfor omtalte adgangskrav til de gymnasiale uddannelser er det nu den tredje sektor, som inden for de sidste tre år har fået skærpede optagelsesregler. I 2013 blev der i læreruddannelsen indført et adgangskrav på 7 fra en gymnasial uddannelse, og i 2014 blev der i erhvervsuddannelserne indført et karakteradgangskrav på mindst 02 i dansk og matematik ved folkeskolens 9. og 10. klasseprøver. Dette har i sommeren 2016 givet nyt liv til diskussionen om *karakterinflation*. Velkendt er således problematikken, at gymnasieelever tilvælger fag og niveauer, hvor de har gode forudsætninger og kan forvente høje karakterer, mens de udskyder såkaldt svære fag til suppleringskurser efter afsluttet eksamen. Kritikken har ligeledes været rettet mod for mange topkarakterer ved universitetseksamener.⁵⁰ Debatten fører tankerne hen på tidligere skift af karakterskala, nemlig da 13-skalaen i 1963 afløste ug-skalaen, og i 2007, da 7-trinsskalaen afløste 13-skalaen. Også dengang lød argumentet, at den gamle skala var blevet slidt op gennem opadglidning. Om 7-trinsskalaen nu står for udskiftning, eller om det lykkes at genskabe skalaens troværdighed, vil fremgå af den kommende tids debat – men i ventetiden er indførelsen af adgangskrav ikke lige det, som letter presset for at give højere karakterer på bedømmere og institutioner.

EUD-reformens taxameterudmøntning

Også på erhvervsuddannelsesområdet var økonomien i årets løb et nærværende debattemne, ikke alene med baggrund i regeringens uskældte omprioriteringsbidrag på to procent årligt, dvs. i alt 8 % i perioden 2016-19, men også med *taxameterbesparelsen* pr. 1. januar 2016 på en tredjedel af tilskuddet til fjernundervisning i de gymnasiale ungdomsuddannelser og den almene voksenuddannelse. Taxameterbesparelsen blev gennemført med L 49, som havde eud-reformens brede flertal bag sig, og dermed ikke EL og ALT. Carolina Magdalene Maier (ALT) begrundede under 1. behandlingen sit partis manglende støtte med, at lovforslaget opsatte ”barrierer for fjernundervisning, socialt, miljømæssigt og økonomisk”.⁵¹ Ministeren mente imidlertid, at udbyderne af fjernundervisning let kunne finde

sen, professor, Institut for Økonomi, Aarhus Universitet, Torben Risgaard Strand, Operations Director, Thermo Fisher Scientific, og Jesper Arkil, administrerende direktør, Arkil Holding. Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 22.1.2016. Om 95 %-målsætningen, som er Undervisningsministeriets profilmodel for status 25 år efter afslutningen af undervisningspligten, se f.eks. Uddannelseshistorie 2012 s. 185.

50 Se bl.a. b.dk 2.8.2016: <http://www.b.dk/nationalt/erhvervslivet-og-politikere-dumper-karakter-skalaen>.

51 L 49 Forslag til lov om ændring af lov om institutioner for almengymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v., lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse og forskellige andre love. (Tilskud til fjernundervisning mv.). Vedtaget med 94 stemmer for forslaget (S, DF, V, LA, RV, SF, KF) og 15 stemmer imod (EL, ALT), mens 1 undlod at stemme (IA). Fremsat 11.11.2015, 1. behandling 17.11.2015, 2. behandling 15.12.2015 og 3. behandling 17.12.2015; lov nr.1744 af 22.12.2015. Forslaget udmønter forligspartiernes (S, DF, V, LA, RV, SF, KF) ”aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser” af 2. oktober 2015 om finansiering af erhvervsuddannelsesreformen. Gymnasieskolen.dk 19.11.2015. Uvm.dk 23.6.2016.

op mod 120 mio. ved at realisere deres overskud og ved at effektivisere. Reduktionen på fjernundervisningstaxametret på i alt 162 mio. gik især ud over VUC'erne, som mistede 138 mio., mens resten tilfaldt andre udbydere, heriblandt erhvervsskolerne og sosu-skolerne; i 2017 mister VUC derudover 62 mio. på ordblindeundervisning for voksne.⁵² Kort efter vedtagelsen af L 49, 27. januar 2016, blev så selve eud-reformen fra august 2015 justeret, så alle unge, der vælger et merkantilt forløb, får en uddannelsesgaranti med tilbud om skolepraktik, hvis ordinær virksomhedspraktik ikke er mulig. Derudover blev der etableret fælles nationale standarder for grundforløbsprøven og åbnet mulighed for fremrykket realkompetencevurdering for voksne.

Erhvervsreformens adgangskarakterkrav, der havde virkning for optaget august 2015, har også været genstand for debat i årets løb. Således mente Danske Sosu-skoler, at ca. 20 % af deres ansøgere blev udelukket på grund af for lave karakterer. Karakterkravet var dog ikke det eneste, der bekymrede sosu-skolerne: Der er også besparelser på området, idet KL over for landets borgmestre har udtrykt ønske om at nedlægge 800 sosu-hjælperne mod at oprette 400 flere sosu-assisterter.⁵³

At få flere voksne uflaglærte til at tage en erhvervsuddannelse for voksne (EUV) viste sig i øvrigt ikke nemt, idet antal optagne efter erhvervsskolereformens ikrafttræden august 2015 faldt i forhold til tidligere år. Der var i de første otte måneder efter reformens ikrafttræden blot startet 13.700 personer over 25 år på den nye EUV, mens der i perioden 2010-14 blev optaget ca. 20.000 personer årligt.⁵⁴

Praktikpladssituationen er stadig en torn i kødet på erhvervsuddannelserne. Sommeren 2016 skrev *Politiken* i sin leder, at ”manglen på praktikpladser hører til et af de mest sejlivede problemer i dansk politik ... unge (har) stået med deres talenter i den ene hånd og hatten i den anden: De har spurgt efter en praktikplads, men er blevet mødt med døde øren. Virksomhederne har afvist dem ved døren, politikerne har givet dem en sutteklud, senest i form af den skolepraktik, der i dag er eneste mulige uddannelsesvej for tusinder af unge”. Lederen anbefalede på baggrund heraf, at der indføres sociale klausuler, så virksomhederne ikke får opgaver hos det offentlige, med mindre de tager det antal lærlinge, deres størrelse forpligter dem til.⁵⁵

Erhvervsuddannelserne blev efteråret 2016 på ny fordelt på de relevante insti-

52 Aftalepartierne er V, S, DF, LA, RV, SF og KF. Pressemeddelelse fra uvm.dk 2.10.2015. Gymnasieskolen.dk 1., 8. og 15.10.2015.

53 Folkeskolen.dk 15.10.2015. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 138.

54 Med eud-reformen i 2015 blev erhvervsuddannelserne delt i to spor: Et for unge under 25 og et for over 25-årige. EUV, der er for sidstnævnte gruppe, fastlægger uddannelsesforløbets længde ud fra en realkompetencevurdering af voksenelevens relevante erhvervs erfaring eller forudgående uddannelse: EUV1 mindst to års relevant erfaring eller uddannelse, EUV2-forløb nogen og EUV ingen. Tallene stammer fra EVA's registerundersøgelse af samtlige optagne elever på EUV fra 1. august 2015 til 31. marts 2016, interview med ledere fra 23 af landets største erhvervsskoler og casebesøg på fire uddannelser og seks skoler. Ugebrevet A4 22.6.2016.

55 *Politikens* leder 5.7.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 139.

tutioner, idet de nuværende godkendelser trækkes tilbage 1. august 2017.⁵⁶ Der er i dag ca. 100 erhvervsskoler, andre skoler og private, som udbyder en eller flere af de i alt 105 erhvervsuddannelser og 49 praktikcentre. Regionsrådene afgav ultimo maj 2016 og Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser en måned senere indstillinger til ministeren om placering af uddannelsernes grund- og hovedforløb samt praktikcentre.

Kornfede videregående uddannelser på slankekur

Uddannelses- og forskningsminister Esben Lunde Larsen kom eftersommeren 2015 mindre godt af sted med at betegne de videregående uddannelser som ”kornfede” institutioner, der ikke kunne tage skade af en finanslovsslankekur. Udtrykket faldt mange for brystet, bl.a. Jacob Mark (SF), som kaldte ministeren i samråd 6. oktober 2015, fordi han gerne ville vide, hvilke institutioner ministeren mente var kornfede. Esben Lunde Larsen fandt imidlertid, at hans bemærkning ”var taget ud af sammenhæng og blev sagt med et glimt i øjet – det kender I vel alle”, men det svar var Jacob Mark ikke tilfreds med; han var bekymret for kvaliteten set i lyset af de ventende grønthøsterbesparelser i finanslovsforslaget for 2016, som indeholdt besparelser for de videregående uddannelser på 300 mio. kr. og for ungdomsuddannelserne på 600 mio. kr. – besparelser, som fik Peter Munk, formand for Det Frie Forskningsråd, til at udtale, at det fik ”fundamentet for det danske forskningsmirakel” til at vakle, når op mod en tredjedel af midlerne til fri forskning blev sparet væk.⁵⁷

Alligevel steg det samlede søgningstal igen i 2016 til 94.744 ansøgere, dvs. ca. 850 flere end i 2015; heraf blev 66.439 ansøgere, eller godt 1000 flere end året før, pr. 30. juli 2016 tilbudt en plads ved en videregående uddannelse. Blandt studier med øget søgning var læreruddannelsen, som efter nogle magre år steg med 13 % i 2015 og i 2016 med yderligere 16 %, mens de tekniske uddannelser på erhvervsakademierne og professionshøjskolerne steg med 5 %, universiteterne med 11 % og universiteternes it-uddannelser med 14 %.⁵⁸

Medio november 2015 offentliggjorde regeringen som oplæg til revisionen af fremdriftsreformen sit udspil ”Frihed og ansvar for studiefremdrift”. Det førte kort efter til et bredt forlig, hvis hovedpunkter bl.a. var afskaffelse af tvangstilmeding til eksamen, tvangsmerit og ny mulighed for supplerings, men fastholdelse af studietidens afkortning med 4,3 måneder før 2020, jf. bilag 4.⁵⁹ Forliget lå til grund for L 125 om *justering af fremdriftsreformen*, hvor en række centrale

56 Uvm.dk 10.12.2015.

57 Avisen.dk og pressemeddelelse fra Det Frie Forskningsråd, begge 29.9.2015, og Forskerforum.dk 15.10.2015.

58 Ufm.dk 6.7. og 29.7.2016. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 144.

59 Regeringsudspillet blev offentliggjort 16.11. og forlig indgået 20.11.2015 mellem regeringen (V), S, RV, SF og KF. Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse af 18. og 20.11.2016 og Uniavisen.dk 18.11.2015. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 140-143.

krav blev omlagt til rammer for institutionernes egen fastsættelse af interne regler, som kunne fraviges for studerende med særlige behov. Derudover indeholdt lovforslaget, som trådte i kraft 1. juli 2016, bl.a. bestemmelser om, at der på bacheloruddannelser kan fastsættes karakterkrav, der kun gælder for en afgrænset del af ansøgerne, hvis der er flere kvalificerede ansøgere end studiepladser, samt om tilskudskonsekvenser ved et universitets overskridelse af dimensioneringsreglerne.⁶⁰ Ved 1. behandling sagde Mette Reissmann (S): ”Det har aldrig været et ønske at skabe uhensigtsmæssigt bøvl og ballade eller bureaukratiske mure for de studerende, de ansatte og universiteternes ledelser... men set i bakspejlet har det desværre i alt for høj grad være tilfældet ... formålet med aftalen om justering af fremdriftsreformen er grundlæggende derfor at give universiteterne metodefrihed til at nå målet om at nedbringe studietiden med de resterende 2,9 måneder frem mod 2020.” Eva Flyvholm (EL) begrundede sit partis modstand mod forslaget med, at antallet af reeksamener var ”eksploderet”, mens studerende ”dropper ud og går ned med stress”, og Jacob Mark (SF) mente, at ”fremdriftsreformen har indtil nu skabt et bureaukratisk mareridt ude på uddannelsesinstitutionerne”. Ved 2. behandlingen var der ingen debat, men ved 3. behandlingen var Eva Flyvholm alene om på ny at tage ordet, idet hun advarede mod, ”at den her tilpasning også betyder indførelse af brugerbetaling i vores uddannelsessystem. Hvis f.eks. en lærer eller sygeplejerske, som er i gang med eller har taget en professionsuddannelse, vil læse videre på universitetet, kan de altså blive udsat for krav om brugerbetaling på mellem 8.000 og 20.000 kr.”

Sommeren 2016 blev besparelserne fulgt op med indførelse af et uddannelsesloft: Hvis man har gennemført en videregående uddannelse, vil man fremtidig normalt ikke kunne optages på en ny videregående uddannelse på samme eller lavere niveau.⁶¹ Forslaget ændrer ikke på muligheden for at læse videre på et højere niveau, så en person med en erhvervsakademiuddannelse kan læse videre på professionsbachelorniveau og en bachelor på kandidatniveau.

Året bragte som et led i finansloven 2016 med L 127 yderligere *besparelser på SU-området*, idet statens voksenuddannelsesstøtte (SVU) blev målrettet personer uden en videregående uddannelse, og samtidig blev satsen med virkning fra 1. juli 2016 nedsat fra 80 % til 60 % af højeste dagpengesats.⁶² Ved forslagets 1.

60 L 125 Forslag til lov om ændring af universitetsloven, lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser, lov om videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner, lov om maritime uddannelser og lov om videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner under Kulturministeriet. (Justering af fremdriftsreformen mv.). Vedtaget med 88 stemmer for forslaget (S, DF, V, ALT, RV, SF, KF) og 9 stemmer imod (EL), mens 8 undlod at stemme (LA). Fremsat 24.2.2016, 1. behandling 17.3.2016, 2. behandling 26.4.2016 og 3. behandling 3.5.2016. Lov nr. 411 af 11.5.2016.

61 Aftalen indgået mellem regeringen, S og DF ved vedtagelsen 3.6.2016 af L 181 om fleksibelt og indkomstbaseret dagpengesystem, månedsudbetaling af dagpenge mv. til finansiering heraf; ufm.dk 3.6.2016.

62 L 127 Forslag til lov om ændring af lov om statens voksenuddannelsesstøtte.(Målretning af mål-

behandling sagde Julie Skovsby (S) bl.a., at det var ”et spareforslag, som vil gøre det sværere for faglærte at gennemføre et videre uddannelsesforløb, mens de passer deres job, og som helt vil fjerne muligheden for, at personer med en kort videregående uddannelse kan modtage SVU”, og Eva Flyvholm (EL) mente, at prioriteringen var ”knaldhamrende usolidarisk”. Ved forslaget 2. og 3. behandling var tingene imidlertid handlet af og besparelserne i hus. Meningerne i pressen var mange. I kronikken ”Spar én caffè latte på SU’en og giv studerende to timer mere om ugen” argumenterede Niels Bjørn-Andersen, professor ved CBS, for, at besparelserne på de videregående uddannelsers undervisningsbudget indtil 2020 burde bæres af reduktioner af SU’en for at ”undgå at reducere undervisningen med to forelæsnings timer pr. uge”; universiteternes uddannelsesomkostninger i 2014 udgjorde således i alt 8.251 mio., mens SU-stipendier og -lån for universitetsstuderende beløb sig til i alt 8.920 mio. I en kommentar til kronikken betegnede Poul Aarøe, analyseredaktør hos *Politiken*, SU’en som ”en af de mest socialt skævvridende velfærdsordninger ... Det er perverst, at vi i 2014 brugte flere penge på SU til universitetsstuderende end på selve uddannelserne”. Og der er godt nok skåret dybt i universiteternes undervisning i de senere år. I studieåret 2015-16 indberettede 62 uddannelser således til ministeriet, at undervisningen pr. semester var på under 3 lektioner à 45 minutter pr. uge, inkl. vejledning. Som et led i debatten anbefalede en ekspertgruppe, at SU’en på kandidatuddannelserne blev omlagt fra stipendier til rentefri lån, mens en anden anbefaling lød på færre kandidater og stærkere styring af de unges uddannelsesvalg. Også Harald Mikkelsen og Carsten Koch foreslog at reducere uddannelsesstøtten til fordel for studielån, som kunne eftergives efter rettidigt afsluttet uddannelse eller tilbagebetales. Den nye uddannelses- og forskningsminister Ulla Tørnæs var enig i problematikken og tilkendegav ved Forskningspolitisk Årsmøde i Videnskabernes Selskab, at ”vi kan se, at SU tager en forholdsvis alt, alt for stor del af hele vores ramme”, men hun konstaterede også, at der ikke var et folketingsflertal for en ændring.⁶³

SU-systemet er endvidere belastet af, at stadig flere EU/EØS-borgere kommer

gruppen og nedsættelse af satsen for SVU til videregående uddannelse). Vedtaget med 55 stemmer for forslaget (DF, V, LA, KF) og 53 stemmer imod forslaget (S, EL, ALT, RV, SF). Fremsat 24.2.2016, 1. behandling 17.3.2016, 2. behandling 10.5.2016 og 3. behandling 17.5.2016. Lov nr.511 af 31.5.2016. SVU-ordningen, etableret i 2001, er gradvis skærpet, senest ved finansloven for 2014. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 145.

63 Politikens kronik 8.10.2015 og kommentar af Poul Aarøe, *Politiken* 12.10.2015. Ekspertpanelet, nedsat af den private investeringsanalyseforening Axcelfuture, havde som formand Carsten Koch, formand for Beskæftigelsesrådet og tidligere skatteminister, og blandt medlemmerne er Jørgen Søndergaard, tidligere formand for SFI, Lars Andersen, direktør i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Mads Krogsgaard Thomsen, koncerndirektør for forskning hos Novo Nordisk, og Stina Vrang Elias, administrerende direktør i tænketanken DEA. Harald Mikkelsen er rektor på VIA UC og formand for Danske Professionshøjskoler, og Carsten Koch er bestyrelsesformand for Professionshøjskolen UCC og står i spidsen for professionshøjskolernes formandskollegium. *Politiken* 1. sektion forsiden 4.3.2016. *Politiken*.dk 11.2., *Politiken* 11.3., 1. sektion s. 5, og 5.7.2016, 1. sektion s. 4.

til Danmark for at tage en uddannelse, idet 10-12 timers arbejde om ugen giver ret til at få SU – i de seneste to år er der således kommet 1.500 flere studerende, især på de engelsksprogede erhvervsakademier. Denne gruppe deltidsstuderende har med LN-dommen fra 2013 fået krav på SU, idet de med kombinationen job og uddannelse betragtes som vandrende arbejdstagere. Ved SU-reformen i 2013 blev der afsat ca. 390 mio. til disse ekstra udgifter. Ministeren tog skarpt afstand fra virksomheder, der, for at udnytte studerende fra EU-lande som billig arbejdskraft, i deres ansættelsespraksis benytter SU'en som argument for lavere løn.⁶⁴ Debatten kunne tyde på, at denne reduktion af SU'en ikke bliver den sidste, men blot en station på vejen.

Det *pædagogiske uddannelsesområde* har i årets løb på ny været igennem en debat om optagelseskriterierne til læreruddannelsen fra 2013 – denne gang ikke om karakterkravet på mindst 7, men om pointgivning ved kvote 2-optagelsessamtalen. Samtaleresultatet er gældende for alle landets læreruddannelser, så det er muligt at tage sine points fra samtalen med fra ét læreruddannelsessted til et andet. Som udgangspunkt rækker 30 points til optagelse, men ansøgere med højest pointtal optages først. Evalueringer af optagelsessamtalerne har vist, at uddannelsesstederne generelt er meget rundhåndede med pointene, idet landsgennemsnittet ligger på 30,6 points imod forventet 24. Det har bl.a. vist sig at være markant sværere at komme ind på læreruddannelsen på Frederiksberg end i Hjørring via kvote 2. Det fik DF's ordfører Jens Henrik Thulesen Dahl til at bede uddannelses- og forskningsminister Ulla Tørnæs forklare, hvorfor nogle læreruddannelsessteder tildeler pointene mere generøst end andre; ministeren var enig i, at der var behov for større ensartethed i bedømmelsen.⁶⁵

Lærerområdet er i øvrigt præget af en meget lav dimittendledighed, idet lærermanglen vokser over det meste af landet. Det skyldes bl.a., at mere end 17.000 eller 23 % af alle uddannede lærere (2014) har søgt ansættelse uden for grundskolen, f.eks. voksenundervisning, foreningsarbejde eller taxakørsel. Flest er beskæftiget i voksenundervisningen, mens andre er ansat på gymnasier, i erhvervsskoler, i daginstitutioner og på dagcentre; den tredjestørste gruppe arbejder inden for handel og transport. Analysen viser også, at gruppen fortrinsvis består af modne lærere, idet 65% har en uddannelse, der er 15 år gammel eller mere.⁶⁶

Institutionssammenlægningerne fortsætter; bl.a. flyttede læreruddannelserne Zahle og Blaagaard/KDAS samt pædagog-, tekstil- og tegnsprogstolkeuddannelsen sommeren 2016 sammen på det nye Campus Carlsberg, som er dimensionere-

64 Pressemeddelelse fra ufm.dk 21.12.2015 og 17.5. og 26.5.2016. Se også Uddannelseshistorie 2013 s. 156-159, herunder note 94 om LN-dommen.

65 Spørgsmål nr. 124 af 6.4.2016; <http://www.ft.dk/samling/20151/almdel/ufu/spm/124/svar/1322084/1629309.pdf>. Folkeskolen.dk 5.4.2016.

66 Erhvervsvalget, der bygger på tal pr. september 2014, er belyst i en AE-undersøgelse (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd) udført for DLF. Se <https://www.dlfa.dk/Om-os/Ledighedstal-og-statistik/> og folkeskolen.dk 15.3.2016.

ret til ca. 10.000 studerende. Campus Carlsberg omfatter også forskning, efter- og videreuddannelse på skole- og dagtilbudsområdet og Center for Undervisningsmidler (CFU). UCC's to andre uddannelsescentre er fra september 2016 Campus Nordsjælland i Hillerød og en afdeling på Bornholm.⁶⁷

På *universitetsområdet* banede lovændringen om fremdriftsreformen vejen for et karakteradgangskrav på 6 på KU, som dermed blev det første universitet, der indførte et minimumskaracteradgangskrav. Kravet gør livet vanskeligt for bl.a. en række humanistiske småfag, idet der på ni ud af 13 lukningstruede fag i 2015 så ville have været færre end 10 studerende tilbage, og i 2018 forventes på faget tyrkisk i stedet for 12 kun tre studerende og på fagene polsk og finsk blot en enkelt. Dimensioneringsplanen, som trådte i kraft i 2015, begrænser optaget på uddannelser med systematisk overledighed blandt nyuddannede ved at fastsætte antallet af studiepladser. Set med styringsbriller har dimensioneringen hentet sin legitimitet i, at knap halvdelen af alle videregående uddannelser i perioden 2007-14 både har haft et voksende optag og en betydelig og systematisk overledighed, selvom visse uddannelser med lav ledighed som ”matematik og økonomi” og ”biomekanik” dog også har haft et lavt optag. Regeringen har valgt at videreføre dimensioneringen, så optaget på små uddannelser fortsat begrænses.⁶⁸

Et andet af årets spareforslag var L 126, der med virkning fra 1. juli 2016 har nedsat befodringsrabatten til studerende, undtagen hvis man bor i en landkommune. Herefter ydes der alene 50 % rabat på den del af abonnementskortets pris, der ligger over 2.071 kr. månedlig. Baggrunden var en 80 % udgiftsstigning på 310 mio. fra 2011 til 2014. Oppositionen var ved Folketingets forhandlinger ikke begejstret for, hvad man betegnede som en barriere for fri og lige studieadgang, så forslaget blev vedtaget med et smalt regeringsflertal.⁶⁹

Dette år forekom der, som så ofte før, tilfælde af snyd flere steder i uddannelsessektoren – i en digital tid er det nærliggende at klikke sig til bedre resultater, end man selv kan mobilisere her og nu. Københavns Politi har i foråret 2016 således sigtet 27 personer for snyd med eksamensbeviser ved, at man har uploadet falske gymnasiale eksamensbeviser på ansøgningsportalen Optagelse.dk.⁷⁰ Sådanne sager er normalt et anliggende mellem den berørte institution, den pågældende ansøger og politiet, jf. den samlede politianmeldelse af 19 næsten ens ansøgninger fra Styrelsen for Videregående Uddannelser i 2013. I et andet tilfæl-

67 UCC's årsberetning 2015: <https://ucc.dk/sites/default/files/ucc-aarsrapport-2015-enderlig-versi-on-underskrevet.pdf> – folkeskolen.dk 1.2., 29.4. og 28.6.2016 og folkeskolen.dk 30.3.2016.

68 ”En betydelig og systematisk overledighed” er defineret som overledighed i mindst syv ud af 10 år. Uddannelses- og Forskningsministeriets analysenotat 26.4.2016. Universitetsavisen.dk 23.3.2016 og Politiken 3.3.2016 1. sektion s. 6. Se også Uddannelseshistorie 2015 s. 140-143.

69 L 126 Forslag til lov om ændring af lov om befodringsrabat til studerende ved videregående uddannelser. (Målretning af befodringsrabortordningen). Vedtaget med 56 stemmer for forslaget (DF, V, LA, KF) og 54 stemmer imod (S, EL, ALT, RV, SF). Fremsat 24.2.2016, 1. behandling 17.3.2016, 2. behandling 10.5.2016 og 3. behandling 17.5.2016. Lov nr. 512 af 31.5.2016.

70 Pressemeddelelse fra Uddannelses- og Forskningsministeriet 25.5.2016.

de havde en bagmand produceret falske eksamensbeviser, og 25 studerende blev sigtet for at have brugt dem til at søge om optagelse på Københavns Universitet og CBS.⁷¹ Optagelse med digital signatur begrænser ganske vist snyd, men af brugerhensyn fastholder ministeriet lidt endnu muligheden for at ansøge gennem optagelse.dk ved, at man selv uploader sit eksamensbevis og sender det til uddannelsen.

Til slut lige en bemærkning om de mange genstande fra det i 2008 lukkede *Dansk Skolemuseum*, som i foråret 2016 blev pakket ud og registreret af Nationalmuseets folk, idet DPU havde modtaget en donation til formålet fra A.P. Møller Fonden. Mange arkivalier blev dengang hentet til Rigsarkivet, men meget blev også pakket ned i containere, som siden da har været opbevaret i Tingbjerg Skoles kælder. Genstande og tilbageblevne arkivalier blev i foråret 2016 så pakket ud igen og fordelt. Arkivalierne, som især berører skoler uden for hovedstaden, tilgår Sønderjysk Skolemuseum i Over Lert, der ligeledes har modtaget støtte fra A.P. Møller Fonden til udvikling af et nationalt forskningscenter for skolehistorie.⁷²

71 Politiken.dk 25.5.2016.

72 www.sonderjysk-skolemuseum.dk. Folkeskolen.dk 25.7.2016.